

IVAN FRANO JUKIĆ

NARODNI PROSVJETITELJ I POLITIČKI BORAC

Mi se za imenom Ivana Frana Jukića srećemo u 40-im i 50-im godinama proljeća vijeka. On se tada pojavljuje na našem kulturnom i političkom horizontu kao vrlo zanimljiva i vrlo markantna licaost.

Prva polovina XIX v. nesumnjivo je jedan od najznačajnijih perioda naše istorije. Tih godina Srbi i Hrvati doživljavaju svoj kulturni i politički preporod. Oslobodivši se osmanskom vlasti, Srbi obnavljaju svoju državu i čine napore da utvrste cijenu samostalnosti. Hrvati vode borbu za svoj narodni jezik i narodnu kulturu koji su im kroz vijekove ugrožavani sa strane rimskog kozmopolitizma i bečkog i peštanskog centralizma i imperijalizma. Kulturni život i kod jednih i kod drugih doživljuje dotada neviđeni polet. Udaraju se temelji srpskoj i hrvatskoj građanskoj nauci i kulturi. Vrše se jezične i pravopisne reforme koje će pisancu riječ učiniti pristupačnom i širim narodnim slojevima, ostvaruje se jedinstvo književnog jezika koje otvara šire mogućnosti za kulturno zbljžavanje Srba i Hrvata. Pokreću se novine i časopisi. Štamaju se knjige na narodnom jeziku, objavljuju se zbirke narodnih umotvorina, opisuju se narodni život i običaji, proučava se narodni jezik i prošlost. U tom opteku stvaralačkoni zanosi doći će do izražaja i znatan broj snažnih talenta¹.

Ova okupljana i pionirска akтивnost Srba i Hrvata izvan granica Bosne morala je da nadje odjek i među njihovim sunarodnicima u Bosni i Hercegovini, koji su, pod turskom vlašću, živjeli u stalnom strahu i duhovnoj potištenosti, u teškoj ekonomskoj bijedi i kulturnoj zaostalosti. Ona će dovesti do uspostavljanja življih i organizovanih vesa, političkih i kulturnih, između Bosne i Hercegovine i ostalih naprednjih i razvijenijih

srpskih i hrvatskih krajeva. Srpska nacija-narodno-oslobodilačka propaganda koja je djelovala iz Beograda i Hrvatske preporodnjačke misao čije je žarište bilo u Zagrebu načiće pristalici i saradnici i u Bosni i Hercegovini. Oni će, činili pokulaje i usagati napore da savremenu prosvjetiteljsku i oslobodilačku misao prenese i na oporu i nemirna bosansko tlo.

Prisiljena opština razvojem prilike u Evropi i, sa njim u vezi, suprotnostima i sukobima kojih se radaju unutar osmanske imperije, Mahmud II i Abdul-Nedžib donose zakone i uredbe o unutrašnjim reformama turskog carstva. U prvoj polovini XIX v. evropski dio otomanske imperije bio je načet oslobođeničkim bunama i ustancima porobljenih balkanskih naroda i ugrožen opštim neosmanističkim pokretima u Evropi koji nalaze odjek u u balkanskim zemljama. Evropske velike sile pokazuju sve aktivniju zainteresovanost za sudbinu naslijeđa Iza "bolnička na Bosforu", koji se, po njihovem mišljenju, nalazio već na umoru. Bosna i Hercegovina, zbog svoje etničke i konfesionalne podvojenosti, postaje narodito pogodno tlo za ukrepanje i sukobe najraznovranih interesa. Dakle od državnog centra i prepustena samoupravljanju naslijeđnih paša i kapetana, ova turska provincija često je pokazivala centrifugalne tendencije, želju da juj se centralna vlast ne miješa u "njene poslove". Tako će i reforme Mahmuda II, zavedenje redovne vojske i administrativni centralizam morati da izazovu naročito oštro nezadovoljstvo među bosanskim feudalima i dovesti do novih oružanih rukoba na centralnom vlaštu.

Gilijskim hatiserifom od 1839 g. i uredbama koje su izdavane dočinjih godina formalno su podanici turskog carstva bili zajednačeni pred zakonom. Bez obzira na vjersku pripadnost, garantovana je svima slobodnost i sticanja branja, pravo da počinju škole i da stupaju u državnu službu, pravo vrijedodjene na sušu i sporedima među muslimanima i hrišćanima, raznopravne pravice u upravnim ustanicima, pravedinik-ak-

¹ U tu vrijeme, dok je Bosna bježala Sveti savez i Matice srpske, Hrvatsku Maticu i Hrvatsko Književno društvo, srpsko državstvo, tih godina obnovljivane su i Matica hrvatska i Njegoševa Knjižnica i Gospodarska Akademija i Radničkičeva Petra Preradovića, Banjica Vraca i dr.

2 - 1

物理力学

spredjata pozvanih obaveza koje su se imale izvršiti ne su u njenem mništu bao doznač, nego preuzeo specijalne delatnosti organa, itd. Ova reforma, koju je praktik nikada nista spremio, potrošili su neuspodobljene rezultantne prema hrvatskim i kroz ruke juči dočekane dovestavljanja samovoljnih sara i bogova. Tako Bišće i Hercegovina postaju pojedinci stabnih buha i ustanački ili porobljenje raze pratičnike i nastanici domaćim fondačama ili ovih poslijednjih pridiv srušavanja njihovih privilegija od strane centralne vlasti. Teretivih oružanih sukoba i trvđenja padali su u posum reda na lada hrvatske raze i dovođeni su do zavodenja novih poreza i nameta koji će namjeri poginuti lastnosti i ostorsimati.³¹

lako je evropska flota budno pratila sve ove događaje i izgnivala na njih s negođanjem, odgovoreni evropski državničici, upriličili revolucionarnim potreštima u Evropi, suprotvraćali su se lukačama naroda Bosne i Hercegovine da se oslobođi Turaka i vježdali sa svojim sunarodnicima. Ne mogući se pogoditi o raspoljeđenostima stora na Balkanu, one su se sporazumjeli u tome da podstićaju nezavisnost i integritet turske imperije i tako osiguravaju otomansko naravnom strogu održavanju evropske ravnoteže, ali su poticali da se bote ovo „protektorat“ nad Balkanom i u hrišćanstvom, koji će, 1856. g., presvrti u zajedničku „brigadu“ svih evropskih

Ovo interesovanje imperialističkih sila specijalno za bosanske hrvatske ispoljice se u najvećoj mjeri spletakom koje su imale da produže njihovu vjersku razjedinjenost i, zatim tim, oslabiti njihovu otpornu snagu i bosansku sposobnost, kako bi bio lakše postigli svojim ciljem interes. Na tom zatvaranju djele neke europske sile našao je vrlo aktiven suradnik u vatikanici balkanskoj politici, koja će se, iz svojih posebnih razloga, kroz riječke suprativnosti ideji oslobođenja i jedinstvenja Jahan Slavena.

I u takvim prilikama bosanska raja ipak naišla u sebi snage da se priključi opsternoj srpsko-hrvatskoj kulturnoj proparadi u 40-ih i 50-ih godinama i da mu dade svoj prilog. Nekoliko je i u njezinim redovima smještenih kulturnih grupacija i političkih organizacija

de literari osjećaj u nepravom opisivanju životnih događaja svijetlji i čistiji. Jednog od njih bio je nezadovoljni i nemorni i poštujući fra-
ćnjac Ivan Frano Josif.

1

Ivan Juhel rođen je u Borjancu 8. jula 1819. g. od oca zapaljive i majke redovnice. Kao dijete poslan je u božiljski manastir da se školju, a manastirska uprava ga je donesla u Zagreb da završi gimnaziju i katin u Vespri u Mađarskoj da stiče srednju obrazovanju.

Boravak u Zagrebu i u Vespriju u drugoj polovini 30-ih godina prošlog vijeka bio je pretežan za formiranje Jukiceve literarne dužnosti. U Zagrebu dolazi u neposredni dodir sa probudjenim hrvatskim nacionalizmom i njegovim pretstvencima, koji, u okviru literarske preporuke, postavljaju i sproveđu svoj spoljni kulturno-prosvjetni program.

Iz Vespelma Jukić se javlja Lj. Gaj, vudi ilirskog pokreta, kao starom poznanim i falje mu suje preve književne poslikaje da ih objavi u »Danici«. On ih nazive »našim početkima svoje velike narodne ljudstva«, ispod njih se potpisuje kao Lj. i iz Bosne. Bile su to četiri pjesme bez umjetničke vrijednosti, ali vrlo karakteristične po svome sadržaju za autora. U njima se Jukić prvi put ispoljava kao vođa svjetskog ilira, koji želi da »razbudi« svoje »ilire«-buditelje da u »Danici« »svi zajedno propjevaju, a druge se⁵.

U Vespriju je Juklić, sa nekolikom bosanskih teologa, zatazio i u neke srpske predstavnice. Prijelazili su i u jednog imunog trgovca, navodno portijskom iz Bosne. Ovaj je se tijima razgovarao i o politikama o Bosni i Kopiju su u to vrijeme donosili besprekorne izvještaje neki srpski listovi. Bio je razgovor i o tome kako bi Bosna mogla da se oslobodi. Jednoga dana domaćim je mladim bosanskim saopštio, da već postoji jedna organizacija koja radi na oslobodenju Bosne. Predložio im je da i svi podu u Bosnu, da tako pripremaju narodni ustanak. Četvrtom zaboravom i poletnim mladićem, sa Juklićem, prihvataše ovaj prijedlog i krevalo mu u Bosnu. Bio je to, izgleda, u svim podatkovima 1846. g. Bio je to pre Juklićev amžij poduzet, revolucijsko i ratarsko. Juklić je

EVAN IRVING JONES

avat kori će ga po prvi put dovesti u sukob sa bosanskim stvarnostima i čiljenim smislovnostima svjedočenjem i duhovnim vlastitom, koja će se stoga stalno odnositi prema njemu s podsticanjem i neprisiljateljski.

Cim su mihali zavjeravatelj stigli u Bosnu, oni su svoje namjerice započeli s nekim startnim trudima. Kad su ovi pokusali da ih od njih odstreliti, da ih surazim, Jakić ih se ne dojavio opira. Kad ga je jedan od njih, ali drugać, sa njegove sinovske obaveze plemenito rediteljstvo, posjetio na to da plesova svakog očekuje od njega da ga vidi tako što svoju gvezdu misa u ne kakvo visi na vještačkom, pluhaviti. Jakić odgovorio mu je, navodno, onom latinskom: Dulce et decorum est pro patria mori! On je tyrodglavje ostao u pri svojoj edinici. Mi bismo, ter božemo, pa što nain kozar i sveća junatčkal.

Odmah obavješteni o opasnosti koja je mogla da kompromituje njihovu politiku i njihove interese, poglavari franjevačkog reda su silom na rasturili ovu četvorku. Jukica su odmah sklonili u Dubrovnik u temožnji franjevački manastir, pod izgovorem da tam dovrši teologiju. Nu kako je ova afra ubro zaboravljena. Jukić je ved u jesen iste godine vratio u Bosnu i nastanjem u Štomičkom manastiru.¹⁾

Svakako pod utjecajem zagrebačkih »ili-
caca«, Jukić se rang bio riješio da postane
književnikom. Zato on ovo svoje prvo izgna-
nje iz domovine, svaj krtki prisilni boravak
u Dubrovniku, iskoristuje da pripreme gradu-
za svjedočstva, u prvoj rednici iz obla-
sti istorije i geografije. Tako se vjet 1841 g.
počinje da javlja prilozima u zadarskom
»Srpsko-dalmatinskom magazinu«, u komu
objavljuje svoj, koliko je meni poznato, prvi
članak rad — »Zemljopisno-povjestno opi-
sanje Bosne«. U njemu će objaviti, već iduće
godine, i svoj prvi putopis, »Putovanje iz
Dubrovnika preko Hercegovine u Fojnici«,
u komu opisuje svoj povratak u domovinu
krajeve kroz koje je prolazio i ljudi koje je
susretao. Iz Fojnica će Jukić napraviti neko-
liko putovanja po Bosni, za ciljem — da
pozna svoju zemlju i ljudi u njoj, njihov
ivot i običaje i njihov jezik i način, da bi
ista narodnih čuje narodne umotvorine i da
ih poboljšati, da svojim odima vidi neštak-
stava gradova i čuje ih o njima kaže usmje-
šta predaja. Sva ta putovanja on će opisati
svim napisima.³ Do vjet 1849. on će objaviti

"Ovo pozivanje u Bosnu njezin redatelj je održao da i niz dana učinak opštine je jedan od najvećih u Balkanu," rekao je predstavnik ministarstva za nekretnine, Radovan J. J. Matković - Šarić.

U Savremenoj hrvatskoj i srpskoj novinama i časopisima je nekoliko zanimljivih priloga.¹⁾

Dr. Janković zadovi, koji nešto nijedno imaju i svrženi našem vrijeđenju predstavljaju samo jedan dio njegove aktivnosti, te liga vremena. On se u isto vrijeme masivno prikupljao građu i za svoja kraljevska djela i razvijao više široku društveno-političku, kulturnu i prosvjetnu platformu. On se u ovom svom radu u mnogima povodi za principi predraspoloženosti, preuzimanja mnoga izvora iz opšinovog programa i utvrdjivanju njihova pogleda i ideje, kao što su moralnost, i ove bile objekti i oblik slobode pojata u stoljećim uslovima u drugim evropskim zemljama³. Ciljenjica da se mnogi njegovi pokreti ostaju bez rezultata, ne može da umanjiti Janković snaga. Ova samoj joj više ističe njegovo lito, u odnosu prema svakom u kojem je dje-
lovo, koja nije bijela - nije mogla da ga privrži i podrži.

Već u decembru 1840. g., dakle neposredno po povratku iz Dubrovnika, Jukša razadil prijateljima načrt pravila "Kole bosansko", prveg bosanskog kulturno-prosvjetnog društva. On u njemu obuhvata dobar dio svoga opsežnog kulturno-prosvjetnog program

Imprisoniran radom zagubodžkih iliraca, sa kojima stalno ostaje u prepisici. Jukč je sav u zanosu i tvoračkoj gresnici. I tako, uprkos prilikama koje su vladale u Bosni, svoje vrijeme nacrtava srećnino vremenu. Pozivajući u »Kolo bosansko« svoje »bošnjačke slavne braće ilirsku«, on ih, alicirajući na ilirski časopis »Danicu«, upozorava na »danica sa zapada« čiji zrati »već padaju na planine bosanske« da »raskrave stara bosanska i da u njima »učuču ljubav za stariju svoju«, kako bi se i bosnici probudili i »za iskobranje i prosvjetljenje naroda svoga brižljivij postali«. »Kolo bosansko« trebalo je da izdaje godišnjku publikaciju, i da osnuje biblioteku. Ovom prilikom Jukč predstavlja svojim četvornim remnjacima da dotada nisu vedeli brigu o prevođenju svoga naroda. Bosna je — već on — već dala ljudi »u svakom nauku izvršnici, ali potra nared od tega je inao mala koristi, zato treba da vrši one časove koji im savslik budu, unesu u kojim se opste narodne potrebe«.

"Lazarevskoje-Bratskoe" opisanje Bieckov, Kireevskoje mesto obnaruzeno. "Družba" opisanje početno opisanje Baranovskoje mesto obnaruzeno. "Družba" iz Bratova, "Sosnovoborsk" obnaruzeno. Krasnogorsk krepko, strukturice s palisadami i bastionima.

PREGLED

Kad mi se prema 1942. g. vratio u Zagreb, stao je probnog učilišta čak i učio dan u Gradsu bio, da i nekada odgovarajućim raspolaženjem pribatlju svoje zagrebačke imprese. Od Zagreba nispe je do vremena tada ne znao, brinuti da u malo riječi ne da se izostavi napredovanje literatu, knjige sve dove na novim ljeđima sa ljeđima mimo. I tako se kako nije imao novaca da ih kupuje trutavačat nastoji da se to moći omilji tako da on da te uno drukčio što smo nazvani zivadenici.

Ali ovaj prvi njegov pokusaj da osnuje prvo bosansko kulturno-prosvjetno društvo (nek je propao). Jukić nije naišao na dovoljno razumljenja ni pomoći na strane onih sa kojima je radio, vjerovatno u prvom redu trtara koji su bili po neškim župama i bili nepoznati i prijatelji poverani sa narodom, ali koji nisu mogli da ga dokraj prati u njegovom podstavljanju. Same crkvene vlasti, koje su i inače sa podcenjenjem gledale na ovu vrstu poslova i napisu na Jukića kao njihovog inicijatora, i nisu bijele da odobri naceri pravila za osnivanje »Kola bosanskog«.

Počele nekoliko godina, neumorni i uporan Jukić ponovo uspijeva prijateljima posloviti u »Kolu bosanskom«, koje »domorodi bosanski za godinu 1943. nvesti kete«. On ovoga puta ovaj vijek naziva vječkom provijete u kom se na sve strane razvode učiteljstva i stvaraju učionice. Sto nekada bila sabije i budovači — kliče Jukić u svom načinom zanosi — to su sada knjige i časopisi, pa priporučuje svojim Bosancima da ih čitaju kako bi se njih vidjeli što drugi narodi rade i na njih se mogli ugledati. »Društvo« ovoga puta u prvem redu vodiću briju o otvaranju narodnih učionica i, kao i po ranjem nacira, izdavaće i svoju godišnju publikaciju. Ova druga pravila, tako u njihovom načinu izdaje se stopi, imala su da se »spontano stave pod održavanju i zaštitu časnog definitorija, od koga se najprije dopuštenje iste, pa se tek onda kad ga dobije društvo u život stupati. »Casni definitorij« je, modulim, i po drugi put odbio da potvrđi pravila »Kola bosanskog«.

Iz korespondencije Jukićeve iz ovoga vremena, iz njegovih pisama Gaju, Vrazu i fra Boni Periliću, mi vidimo da je Jukić nastojao da svoj široki prosvjetiteljski program ostvaruje i van okvira društva koje nije uspio da temuje. Vidimo i to da je u tom avom nastojanju bio stvarno usamljen i stalno predmet nepovjerenja i pojedavanja ne samo starjelina svoga reda nego i ostalih franjevaca. Pa ipak u tim njegovim planima nema nijedne trag po-

zustalosti, nijedne gubitljive posljedstvenja. Zato mi, takav erazam, leverbilo ih potaknuti. Izvodiči tih posljednjih učionica mu zadava so, a drugim raznim kreativama, u tvrtkovima radije desetine i stotina kulturnih i prosvjetnih radnika. I to stvari su podjednako slavne, sa neugativnim milenijem. Žaljivo. U svom nezadržljivom optimizmu Jukić naplašava Vraru da u Bošnji ima dosta lura, »mladičice vatrenih i staričica pametnih«, koji žele da rade na književnosti, i da i tako lura dosta Hanaška bitno dovršene.

Kako nije uplio da u okviru »Kola bosanskog« osnuje narodnu čitaonicu, Jukić preku svojih zagrebačkih prijatelja redovno nabavlja hrvatske i srpske publikacije i tako nastupa među svoje poznanike. On nudi Vrazu da mu u selje čim se pojave, i ne delujući na narodštvinu, i to od »pužićih« knjiga uvelik po deset primjeraka, a od »ubenih« po jedan. Jednom prilikom on ga plaže, da li ti Matica hrvatska mogla da mu kaže knjige u komisiju, pa ako bi, da mu ih kaže u poslovne primjerake, a on da će nastojati da ih raspodjeli i novac odmah postaje.*

Otvaranje osnovnih škola ili, kako ih Jukić naziva, narodnih učionica za hrvatsku djecu, prepusteno u ono vrijeme privatnoj inicijativi, preuzima Jukić također na sebe kao svoj ljeni zadatak. Obavještavajući fra Grigu Martića da je najrad uspije da otvori narodnu učionicu u Pojntiću kaže mu da je čuo da otvaranje učionice u Kršćevu nije odobrila »česni disretorija«. »Dosta ručno čutiće — primjećuje Jukić i preporučuje Martiću da ne posusti u borbi za učionice, jer »doista je djeđo je jedno najslavnije i najkorisnije za buduće naše bice«.

Jukić za ovo vrijeme budiso prati događaje u Zagrabu, tako, izgleda, nije uvijek bio o njima potpuno obavješten. On je čuo da je među ilirima nastalo neko »nesoglasje«. Njemu se čini da je sine slovensko postalo »tra u očima inostrankem, koji nisu se boje ato prosvjetimo u narodnom životu. Jukiću nije neponajalo da je u to vrijeme zabilježen ili obuslušvan niz listova srpskih i hrvatskih koje on u jednemu pismu nazbraja sve poimnicne. Sve to skupa njega »velo smutnje«, pa zabrinut plati Vrazu: »Hodo li nalač rednost odzlati se ili će moze biti neprijateljski zlobi ustupiti.«

III

Sa dolaskom u Varvar Vakuf, lageda 1949. g., za Jukića nastupa nov period u njegove poslove.

* I u ovom poslu, kada ga je znao da se vremena mogu učionicama truditi, Jukić može da se budi sa nezadržljivim erazom. Satnici fra Boni i fra Ivan Babić Gomiljančić čista od se mesi da znaju da je česni disretorija stvarnost, i da mu je zabilježeno da vječna politika Jukića je — »Kako mi se — stupiti i posloviti na put, putu današnje politike, i da ga učiti i četiri kraljeva da se postoli.«

govom Jukoviću. U to vrijeme on je najaktivniji i najplodniji obrazovni zvonac načelnika i načelnikinja dječja i razvoja narodne kulturno-umjetničke i političke aktivnosti. Tu će se na svesci i sa ravnim surazalom Osmanskog Letašata, proslaviti neke vrijedne u manju vrločku nadu i očekivanje i dobiti isto tako velika razvarenja, putujući i stranjući.

Jukić je, vidjeli smo, još od 1849. g. želio poslužiti da pokrene časopis. Mislio je da tu ideja ostvari u okviru jednog kulturno-pravnenog društva, ali u tome nije uspio. Međutim, on = nije da omesti više puni poslovitičnim novopjesima. Prodružio je do priprema materijal i pravil kombinaciju, dok = nije najrad, 1850. g. pojavio se prvič svakom časopis »Bosanski prijatelj« i time vezo za svojeime pokretanje prve bosanskohercegovačke publikacije te vrste.

Kako u Bosni i Hercegovini tada još nije bilo slijedeće štamparije, Jukić je svoj časopis stampao u Zagrebu, u Štampariji Lj. Gaja i, u nedostatku sopstvenih sredstava, o njegovom trošku. Sve ostalo bilo je Jukićevog djela, rezultat njegove inicijative i njegovih ličnih napora. Druga knjiga »Bosanskog prijatelja« izdala je ih učeće, 1851. g., a treća, koju je Jukić također u cijeclosti bio pripremio za štampu, tek 10 godina docnije, 1861. g., dakle poslije njegove smrti.

U predgovoru prvoj knjizi »Bosanskog prijatelja« Jukić primjeće da posao kojega se prihvatio nije nipošto lak i izlazi teškoće sa kojima se borio. Bosna je značila tada ostalih naroda evropske turke — kada Jukić — i dok su se drugi prenuli iz dubokog sna naznani i sveć se naslađuju ugodnim rairisom evijeća narodnog književstva, Bosna još uvijek satatko spava, a Bosanci »slijenost za mudrast izbrase«. Njegova je želja da svojim časopisom »Bošnjake od sna nemarnosti probudi, da ne osvijete, potukne«. On je sa nekoliko rođoljuba još prije deset godina nastojao osnovati »društvo koje bi se oko književnog i umnoj napredovanja bosanskog pula brinulo«, ali ga je »domaći neslog mnogo godina pripječio«. Nepratičljivi narodne pravštice najrad su mu uskratili dozvolu da ga osnuje. Ironizirajući njihov stav prema društvu, Jukić kaže u predgovoru da su oni u njemu »jedni talijanske karbonare opazili u svem dubokom mraze, drugi vidjeli kako je Boe i Kominec Zec i Vrančić opajao, a ostali su Englesim doveli, koji je, prosjekacu kanal kroz Vlasti Mokrije Travnik...« Ali volio da — kaže Jukić sum za slobu — nije dječje koje se »platiči bukave ni krvacu koji se vrojci zvane, nego razbariti čovjeku za te da uplatiti slavotitniju granom, na putu kriješnici svrnuti, evo ipak Israeli pod vrat narod dleride na prvim besa-

stinskim časopisom, poslužujući na srednjem »narodoks« Deda Jaka i »svoju bredu stanicu«. Na kakav je određen način ovaj objavljivo je na srednjem vidi se najbolje, po tome što je Jukić uvek tri vremena »Bosanski prijatelj«, takavši od koticu de kocice, morao da ispunjava svojim radnjama.

Znatno da prošlost u njima zadržava narodne umoturine. Kao i njegovi zavremenici, Jukić u narodnoj književnosti vidi najveći blago svoga naroda, najstariji »spomenik slavjaninskog velikog mračja, visokog uobičajenja i tankounja«; narodno privopovjeđe su i na njego izvan u komu se »narodni jezik i knjige u ogledalu vode; narodne poslovice, ostatak »nale stare ilomudije, mitičnosti, i narodne sagoneštice, diktat »blistrumnosti«, sultog naroda«.

U rubrici koja nosi naslov »domaći lječari, Jukić — kako će učiniti i Vasa Prinčić tri decenija docnije — daje svojim čitatelima ponku o tome kako će da se razlikuje od raznih bolesti i kako će da ih liječe. Opisujući sime-tome pojedinim oboljenjima on u isto vrijeme upućuje na ljekarje kojima se mogu liječiti, ali samo one »koje su prokulane kao dobre i probitane«. Stečeničina prepričuje da u svojim vriovima gaje »čekovite trave, jer zdravljeno je — veli — narodu preporučivati crni i crna travu, ako je nema. Sav u prosvjetiteljskim i nacionalističkim idejama, Jukić želi da ovim putem iskorijeni u narodu i predrasude »koje drže o zapisima, zanajijama i drugim čarolijama«.

»Bosanski prijatelj« donosi, u zasebnim rubriksama, starine bosanske, krovniku katoličke crkve i istoriju književnog rada u Bosni, biografije zaslužnih Bessanaca, podatke o narodnim učionicama, državne zakone i sredine itd. Jukić je u »Bosanskom prijatelju« objavio i tri svoja oveća članka: »Zemljodjeljoprivredni pregled turskog carstva u Evropi«, »Osnopala i bosanski Turci« i »Putovanje u Sarajevo u Carigrad godine 1852. mjeseca svibnja«.

G. 1851. Štampano je u Zagrebu Jukićovo najveće i najznačajnije djelo, »Zemljopis i povijestnic Bosne«. Nije ga objavio pod svojim imenom, nego pod pseudonimom »Slavolub Bošnjački«. Ali ipak nije mogeo da se ne oštiri, ma i posredno, prećim imenom koji su mu zadali mnoge ljudi pravocije mu neophilko i smetnjući ga u podic. On im je odločen u predgovoru oporaviti njihima: »Napitaće me ko je ovu knjigu napisao. — Vi mi dobro znate, jer za svaku moju domoljubljenu posloviju naprijed ste mi dali u čemu se pelne«.

Za »Zemljopis i povijestnic Bosne« Jukić je priskopliao gradu od svihih najvećih novaca, tako da ovo djelo prethodno »četvernaestog dana godišnjeg veka«, diktat je bio smrđljivo zaučinkivo pola polačnjajući.

PREGLED

datke, neposredno ili preko svojih prijatelja, o njenim planinama i riječima, stariim gravovima i savremenim nasećima, o njenim ljudima i njihovom životu, običajima, načinu pravredovanja i knjuti. Jukićevi podaci su prilično iscrpići i doista pouzdati. Načito što imamo u vidu da do njega nije bilo sklopnoga djeła na koje bi se mogao ugleđati, kojim bi se mogao poslužiti. Jukić to i slijedi u uvodnoj riječi: Bosna je »kokoško neuređena i potlačena, toliko i nepoznata i neopisana desad bila«. Ono što su o njoj pisali stranci, videnio je »trkinuće i nije dobro opisano — već on. A Bosnac, i oni koji su mogli, nisu marili za takve poslovne. Aludirajući vjerovatno na misionerske akcije u dalekim zemljama, Jukić za te svoje »Bosnjake kaže da im je milije znati zemljopis Nove Holandije i Kanade nego svoje otadžbine.

Za svoju »prosvjetinu« Jukić se obilato služio izvorima i literaturom. Od domaćih pisaca koristio se mnogo. »Sepakim spomenicima« svoga zemljaka popa Pavla Karanovtikovića. Jukić avore i literaturu navodi savjeto, sa svim nobilijanjem podacima. Zahvalno je, obzirom na uplaćenje bosanske prilike, napose njegove lične, koliku je literatura taj bosanski kulturni pionir uspio da osvaja. V. Klaic, poznati hrv. istoritar, povoljno je ocjenjuje Jukićevu istoriju i geografiju. »Kao što se Jukićev zemljopis — kaže on — odlikuje time što je sastavljen od mesta koji je sam trijekas i izobražen samo ono priljubljeđe što je ili sam viđio ili od vjernostih Hudi duća, tako se njegovova povijest Bosne ponajviše vrđa nad sve dosadašnje radnje stoga što je prvi Izdašno upotrebljio mnogobrojne spomenike Karanovtikovićev.¹⁰⁾ V. Čerović, u svojoj Istoriji Bosne, kaže za ovo Jukićovo djelo da je skorisa i jed u vijek ne bez vrijednosti stvara, a za njenog pisca sa pohvalom ističe da se »intesovao za sve strane duhovnog života svoje otadžbine u prošlosti i sadašnjosti« i da je od pisaca iz Bosne sprvi koji je dao jedan ne velik pregled njene prošlosti.¹¹⁾

Uz ovu svoju knjigu Jukić je unio i pu-
niate »Zelje i molbe hrišćana Bosne i Her-
cegovine upućene sultani Abdul-Medžidi 1.
maja 1850. g. Po svemu izgleda da je ova
pratstvo Jukić lično sastavio. Ona smi je
decnije, kada je bio uhapšen i u Carigrad prognač za zabranom da se ikada u Bosnu povrati, najviše u gradih bila upištavala. I
poslije Kairefira od Gilhane (1838) i caraskih
uredaba iz 1845. život bosanske raje ne samo
da nije olakšan nego je postao još i tež.
Nade su nevolje mnogo veće nego što bi ih

značili opisati, narod strašno strada i propada, — napisano je u napomenama u ova prot-
stavku. Zato ga sultani i molj i da se carске
reforme poštuju i sprovode. Njemu se po-
stavljaju i novi zahtjevi osnivanja načelnih
jednakonosti, koje su Mahmut II i Andul Me-
džid b. više puta »javno i svrđe« obvezali, ali
koje se u Bosni nikada nije — u život prete-
rilo. Ti zahtjevi, odnancano moške, obuhva-
taju raz političkih, kulturnih i ekonomskih
problemova. U napomenama, Jukić navodi dra-
stične primjere koji ilustruju pozitivnu činje-
nicu da reforme nisu dovele do promjene u
položaju raje, da one praktično nisu u po-
ložaju raje, da one nisu bile sprovedene ili su na različite na-
čine bile izigravane od onih koji su njima
bili pogodeni.

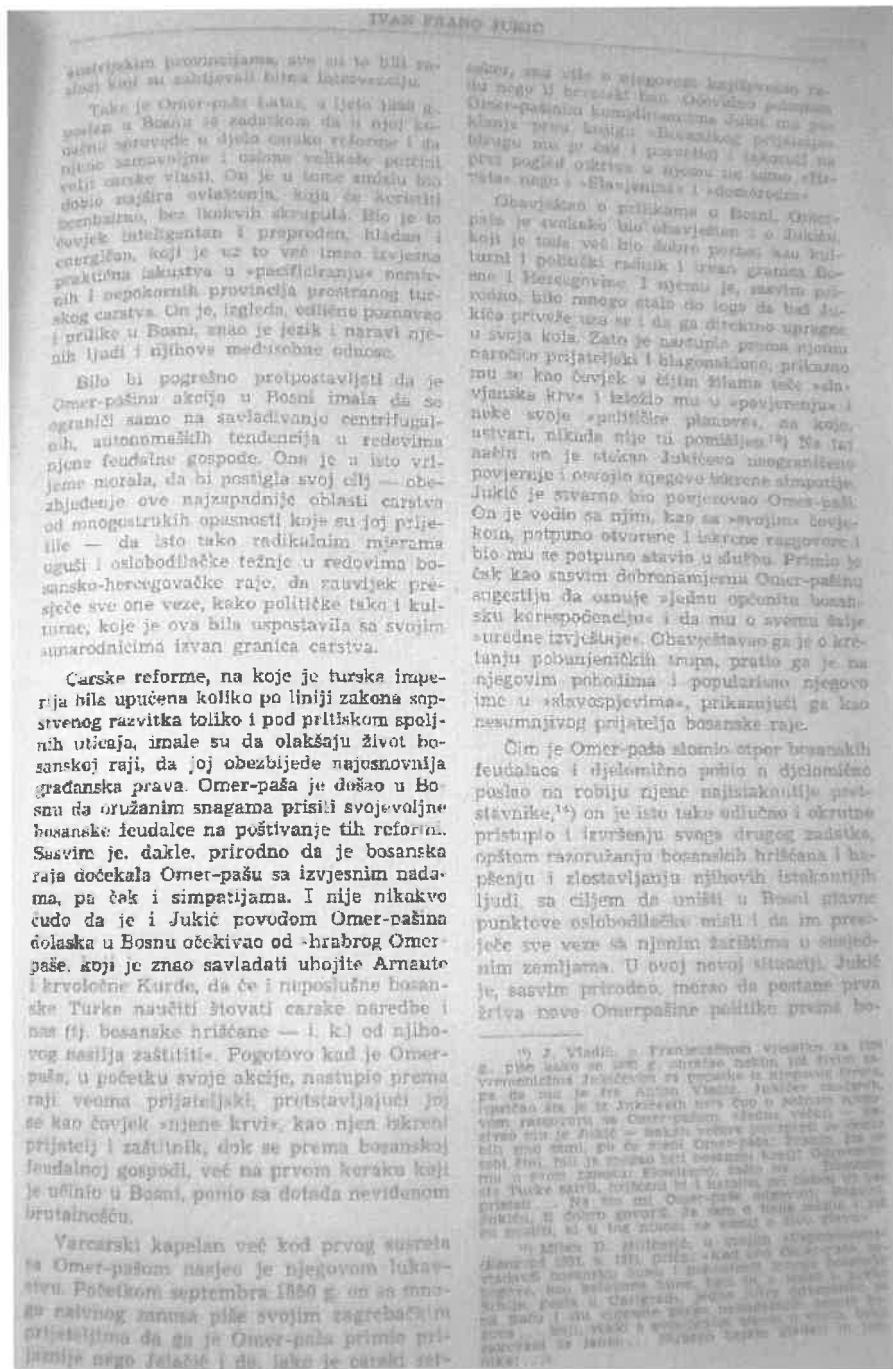
Primenjuti na svoja pleča da ove »molbe i žalbe« putem svoga fascipa iznose pred jugoslovensku i evropsku javnost, Jukić kaže
da bi ispod njih stavili svoje potpisne željade
»carskih podanika«, ali da to nikto ne smije
da učini. Oni su više puta slaci caru, svoje
ljude da mu se požale, ali ti su većinom bili
zbog toga od mjesnih vlasti počubljeni. Ali se
upozrite nisu više smjeli vratiti u svoju otadž-
binu.

Stampajući ove »molbe i žalbe« koje daju
pravo sliku prilika u Bosni onog vremena,
Jukić se teško zamjerio i domaćim poturicima
i carskoj vlasti u Carigradu. Sa Jukićevim
otvorenim iznošenjem istine o priljkama u
Bosni i naročito, smješem i širokim zahtje-
vima koje je postavio, nisu se sljutili ni bos-
anski franjevcji.¹²⁾ Jukić se ovom svojom
pretpostavkom, izgleda, zamjerio i Austrij, jer
je njena tadašnja politika bila postit da
se stanje raje u Bosni ne popravila, kako bi
ona bila dovedena do crjanja i njoj se »u-
narušte bacila«.

Odluka visoke vlasti da odlučno i ener-
gičnim zahvatom konačno potoni centralno
vlasti tada najugroženiju oblast carstva bila
je diktirana prevensivno spoljno-političkim
razlozima, opštim političkom situacijom u
svijetu i posljedicama koje je ova mogla-
mati po bezbjednosti cistata osmanske Im-
perije u Evropi. Učestala pobuna bosanske
raje sa sve određenijim oslobođilačkim te-
hnijama, mijenjanje velikih sila u unutrašnje
stvari Turaka sa sve obvidnijim imperija-
lističkim i zavojevačkim tendencijama i, naj-
zad, sve organizovanje povlačenje bosanskih
hrišćana sa svojim sunarodnicima u
dvjema srpskim kneževinama i u susjednim

¹⁰⁾ Jukić je to i otkriva od u svemu zasnovan
i ovjek obveznik strujčna riječ. Viđe se to i u
četvrtom parusu nastavljene proučavatelja fra Marijana Še-
rifa, od 14. decembra 1858. g. U Bosni, običajno, u
vest se osim vrnjavanja i isključenja, raspisava-
da se se kruni se vratiti sloboda: »Ako mi fraćem
po očeku dozvanićem, raspisava kruni se sloboda
između opština...«, to usagđivalo meni da bare biti
osuđen, jer, tada vrijeme, na neko se ne mogao
osuđivati pa bi raspisao.

¹¹⁾ Riječ v. Čerović Bosna, Zagreb 1852. s. 18.
s. 18-19. Čerović VI. Historija Bosne, Beograd 1852.

卷之三

značajem kršćanstva.¹⁹ U Omer-pala postava Jelko-
vića, u početku 1862 godine, tako u Slavjansko-
jim prilicijskim listova je ističeđe da put do Jel-
kova nije uigrađen u pitanjem očuvanja vlasti u
Kruni, već je obesposao koju je Jelko nastojao.
Omer-padi je tako opštio da je prete-
rpjeno, neće pate koje mu je on bio dan u
zagonu da poštuje svoju površinsku priliku
kognoscitie protiv poljoprivrednika.

U svibnju 1852. g. Jukić je iz Sarajeva otišao premačić u pravoslovni u Sarigrad, da bi na
se zaustaviti onemogućavanje djejanja i poslova
na Španskom području tamošnjeg vlastitog kon-
zila, ponosnog hrvatskog pjesnika i zakladnika
vlastitom viličicom Andrija Miljanovićem. Tur-
ci su Jukića vrlo poštali te zamolili, ali pod
uslovom da se uputi u Rim i tamu preda u
ruku predstaviteljima crkvenih vlastitina.
On je totalistički predstavnik — redovno je u re-
zidenciji kraljevinama — a njihova glava u Rimu
je papak, pa neka ga mi upokoji. Prema stvaru
koji će Rim razmotriti prema Jukiću i, sa njim
razgovor, i sastojatice upravne vlasti, mislim
da se može pretpostaviti kao pouzdanovo da
je odgovarajuća vlast, obaveštena o respon-
zibilnosti koju je Jukić imao za svojim pre-
stavljenjem crkvenim vlastitim i o njegovim
vukoborskim sa predstavnicima austrofili-
čke politike u Bosni, bila sigurna da će mu
ona dvije stile, iz svojih interesa, onemogućiti
dokoljku kreštanju i crkvi političko djejanje
u jugočehotarskim zemljama. I Turci se u to-
mu stvaru, nisu preverili. Jukić je u Rim
stigao u avgustu 1852. g., a već u novembru
užegiro bosanski obabat tra Andreja Kujundžića
upoznati generala francuskog reda
u Rimu da bi nad Jukićem trebalo "zimati"
buduće oklo — i da on i ni na koji način ne
može boraviti u Bosni gdje je poličito "po-
liticko prekršajevat" zlog koji je "franjevački
red i svjetli mu puš" zatvorio podnijeti
vremoga i teška zla.

Jukic je, međutim, bio šefio da se vrati u Bosnu. Ali kad je ubrzo saznao da mu treba kongregacija za propagandu vjere ne belli da dopuni, on je samoliko kardinalsk-trefarom kongregacije da mu dojavili da se raspali u Dubrovniku. Iako je propaganda bila obavijest o Jukicu kao božjaku spomenim duhima, te se njeni dakači nije nimalo svrđilo, ona je ipak, usledila na intervenciju Štefanićevu, daša priznanja da mu se dopunji odlažak u Dubrovnik, ali pod uslovom da se eto da ne smje uključiti kraljici bez formalne dozvole Rimske Katedrale se prečuđa da Jukic, i poset izobilne zemalje i prijetio da će

službu bili proglašeni odnosnočim vitezima i pod nazivom pravila da optužuju o štetu, da bi tako bratstvo vitezova nezvanično kroz blagajne u Bosni, i austrijsku policiju populariziralo kod muzara pod nazivom "kavalerijski

Da li su austrijski vlasti ili bez nje, Jukit se počelevo želite i spak pojavio u Zagrebu. Značajno je rečeno, da stav austrijskih vlasti prema njemu je da je Jukit u Zagrebu odmah poljeđen posljan u Bosnu. Ali ne mogući se ni tako zadružiti jer mu je povratak u Bosnu, u čarskom odjeljku zauvijek zabranjen i ne poglavari njegovog reda, koji su sve vidi sastrali od njega, ne htjede da ga prihvate. Jukit u maja ponovo prelazi na austrijsku teritoriju, gdje mu je, zašvaljujući nadležnog biskupa Štromajera, dozvoljen boravak na jednoj fazi dječjeve dijelice.

Iz ovoga vremena sačuvano je jedno razmijljivo Jukićev pismo upućeno ſea Grgu Martiću. U njemu Jukić javlja Martiću da je teško obolio i da će morati da jede u hleđenje u Beli III Pečku, moći ga za jednog dana bivšeg učenika iz Varača, nekog Đorđa Lazarevića, da ga izbaci iz tamnice, amputirati mu da želi da dovrši svoje putovanje u Cetinjograd i preporučiti mu da bude na ruci njegovom roduku Kaštu¹⁵) koji će doći u Sarajevo radi otvaranja Štamparije. Ovo je vjerovatno, posljednje sačuvano pismo Jukićeva. Napisalo ga je neupuna dva mjeseca pred svoju smrt. U posljednjim danima života, teško bolesni Jukić bio je zaokupljen mislima kako da pomogne svojim ljudima kako da dopremi u Bosnu Štampariju¹⁶ kako da dočini svoje raspolaživo
15) *Štamparija* je u ovom slučaju naziv za knjižariju.

U proljeće 1857. Jukli je operiran u jednoj bečkoj bolnici i poslijе operacije amputiran u tamnojni franjevdski manjatir. Ali bolest mu je nadnado povratila i pogorjala. Njegovom muženjlikom žrtvu bio je dobitak kraj. Umro je 26. maja 1857. g. u dalekoj, neprijateljskoj tudini, teško osamrđen i kostički raspuljen. Sahranjeno je na jednom bečkom groblju u jedan od svih rovova u koje su u velikim gradovima prednje venecijske do drugega. I jedan novac drugoga.

"Laudelli Corrilo, stava nascosta, le notte
di venerdì 28 di settembre quando venne
a trovarla da sola la sorella maggiore allo scopo
di discutere dei problemi. Tornato il fratello Giacomo
e la sorella minore, la donna si sentì sollevata e
decise di far parte di un'azione rivolta a prevenire
l'arrivo di un'altra sorella, che era stata
vittima di un rapimento. La sorella minore
era stata rapita da un uomo che aveva
una vena di sangue blu.

IVAN FRANO JUKIĆ

... i nezamani ljudi vrlo smrt zateče koga god. Nije bio raspoređen ni u bilo kojem slučaju.

IV

One pedaci o životu i radu Ivana Frana Jukića, tako sa ba i tamo nedovoljni i naspomenuti, omogućavaju nam ipak da sugledimo na njegov ljudski lik i da osjenimo kulturno-političku snagu njegove ljudnosti i njegova djela.

Jukić je bio jedan od onih rijetkih rodiljiva koji svoje dрушvene obaveze nose i nosile su se u sebi kao neku svetu misiju od koje ih niko i nista ne može osloboditi. Zato on svoj "posao" da svuj narod uči trudno razmatrao na svjetlost istine izvede i apoveda i izvršava sa fanatičnom dobitljivošću i uporanju. Njemu su tude i neponatna cezijanja straha i zaraza, on ne može da čini ustupke niti da pravi kompromise. Jukić u svakoj situaciji ostaje otvoren i nepreručan, frontalan borben i nesslonljiv. U vremenskim vrlo nemirnim i zemljji rastrojenji teškim neuobičajnim suprotnostima, na tlu koje je se vajkada bilo poprište sukoba toduh interesa, on je uspio da po kraju svoga života ostane postajan u svome uspravnome stavu, nepokolebljiv u svojim uvjerenjima i neumoran na svome poslu. Upravo po tim svojim osobinama, koje se ne susreću često i koje nisu svakome dane, Jukić se visoko vradi u svome vremenu i svojoj sredini kao neobično markantna i rijetko svjetla figura, kao strastveni borac koji sagoreva u ljubavi za svoj narod i mržnji na njegove neprijatelje.

Jukićev književni rad, obzirom na uslove pod kojima je stvarao i na njegov kratki vijek, nesumnjivo je obilan. Tri knjige časopisa »Bosanski prijatelj«, Zemljopis i povijestica Bosne, Bogate zbirke narodnih umotvorina,²⁰ nekoliko putopisa i niz članaka iz oblasti zemljopisa, povijesti i kulturne istorije Bosne i Hercegovine i ostalih jugoistočnih zemalja, sve to skupa predstavlja koristan prilog onovremenom opštem nastojanju srpskih i hrvatskih plesaca i naučnih radnika da upoznaju svoj narod "u radosti i u prošlosti". Svi ti radovi očujeni su u tome smislu pozitivno i od Jukićevih savremenika i od poznih injeročavnih stručnjaka.

Iako bi štampana djela Jukićeva bila saslušana po sebi dovojna da mu obezbjedi ugledno mjesto u istoriji književnog rada u

Bosni i Hercegovini prethodnog stoljeća, njegov praktični pionirski kulturno-politički i društveno-politički rad učinkovito nam je u posljednjih mjesecima ostao njezino blagosili. Tipičan prosvjetitelj koji u proučavanju brojnih zemalja svijeta viđa ogromnu gaču za svaku za vrijeme opštem razvoju i blagostajući našeg i svjetskog odnosa ka najboljima, neizmisljeno milosrđenju i sjedinjenju, on je organizirao način povezivanja u jedan jedinstven program rada Društava nacionalizam, Vukov "romantizam", ilirsko preporoditeljsko ideje i srpsko narodobranstvo muško. Svojim nastojanjem oko osnivanja prema bosanskog kulturno-prosvjetnog društva i prve bosanske filologije, i tako nastavljanja Attingerije u Bosni, svojim pakad nepriskidanim napozinama oko osnivanja narodnih škola i čitaonica, svojom aktivnošću brigom o narodnom zdravlju i borbenim protiv predstavu i praznovještinu, pa skupljanjem i publikovanjem naravnih umjetnosti i starina i opisivanjem starih novaca i dragih arheoloških predmeta i pomiljajnjem na osnivanje bosanskog rođenja, Jukić je odliza obuhvatio jedan vrlo širok kulturno-prosvjetni program na čijem će osvrtaču zadržati poslijepo njega mnoge generacije i na kojem još uvjek ima da se radi.

Ma koliko da su ovi njegovi planovi bili amjeli i mogli i nečekani su svoje vrijeme, i zbog toga ostali dobrim dijelom samo lijepi snovi i plemenite namjere jednog plamenog i ponesenog duha, Jukić se ne može odrediti zastupa da je bio njihov preček, daleki anticipator, pa i dječomčan izvršilac. Ta zanoga je moloko veća što je Jukić, okružen rehatom i malodušnošću, kokaviliškom i nevaljajstvom onih na čiju je ponos i satradnju s pravom rečunao, i otvorenim neprijateljstvom onih kojima njegov rad nije i nije mogao da ide u račun, na svakom svome koraku našao na smetnje i prepreke i stalno bio istočen sumnjičenju, nikanima i progrenima.

Dobar dio svojih inače nevakodnevnih energija Jukić je morao da utrodi na izrađivanja za svjajnim i besvijajnim neprijateljima svojih dрушveno-političkih i kulturno-prosvjetnih ideja i ramali. On njima nije ostajao duhan i nije ih stedio. Naroditi je bio kivan na one među njima za koja je smatrao da su i sam duhan da ga pomognu u njegovim prosvjetiteljskim akcijama, na svoju zbraću Franjevece, na one među njima koji su "svakog njegova domovodno podstavljanja napajali čašom bolesti i plina". Ovi ih naziva pakomloma kod kojih "najmanje kreplost najveće zaštiti izaziva", hentuvališkoj kojima "si najdraže nile kada ti se, kao mi oni nemaš debro ne bi radio. Predstavlja ih da gledaju interes svoga reda umjesto da budu u svu same frukt bosanski nego i dom-

²⁰ U Ograniku je, 1864. g., diktirao poslijem Jukićevu resnicu. Načelnik već mnogo ranije na časovima predavanja Jukićevu zbirku napisala pjesmom, i to u svom učioniku "Učionici pismene bosanske i hrvatske književnosti" (čak i to u eksplicitu) pod pseudonimom "J. J. Jukić". Takođe je, u svom "Učioniku hrvatske i bosanske književnosti" (čak i to u eksplicitu) pod pseudonimom "I. Jukić".

PREGLED

četci slovenački i preporučuju da svoje interese ne odvajaju od čitavog narodnog nego da ove posljednje, kad ostreba, čak i prepostave, kao što je on ta činio, onima pružaju.

Povodom sukoba bosanskih franjevaca i biskupa Barilića, koji je neku mlađu franjevku optužio da su zaduženi revolucionarnim dionom i da namjeravaju da dignu ustanak u Bosni i osnuju samostalnu Ilirsku kraljevinu, Jukić je najduđnije eksponirao te same protiv Barilića nego i protiv onih koji su ga pomažali i podržavali, protiv Rima i protiv Bele.²⁴⁾ U jednom razgovoru o toj afери sa austrijskim konzulom Atanaskovićem, Jukić se nije nimalo ustručavao da na adresu Barilićevih rimskih i bečkih zaštitnika izgovori tako očire riječi da ih je Atanasković u svom zvaničnom izvještaju nazao za patneho u okarakterite kao »revolucionarne i bezbožne«.²⁵⁾

Svoje veze sa srpskim oslobodilačkim pokretom kojo je uspostavio još kao student u Vaspriju, Jukić, sigurno, nije nikada prekidan. Zna se da je 1859. g. bio i jedan od povjerenika srpske propagande u Bosni.²⁶⁾ Otuda je Jukić stalno u izuzetno dobrim odnosima sa Srbima i u svojoj zemlji i jedan od najvrednijih propagatora hrvatske i hrvatsko-srpske suradnje među »kršćanima i »hrvatom«. On sa ponosom istiće kako u svojoj školi u Varčaru ima učenika od obje vjere i među njima i trojicu

²⁴⁾ D. Matanović, knjižnik u Zagrebu napisao načelničku pismo pod naslovom »Bosanski državni poslovni i sudskečki i Matanovićev, nešto i drugi učitelji objavljeni u Matanovićevim Pojedinim rezonama čitanju Srpske akademije znanosti, Beograd 1859. s. 308–310. Matanović, s. 1. F. Špirić, predstavnik po županiji, da je pisao ovo, djele i. F. Jukić, da se i hrabro, u čorti Izrahu bosanskih franjevaca, radiju se ova edinstvena organizacija autonoma crkava i poslušaju Vatikan da im zadaju na varuhed radnike koji nisu poznavali čak ni poimno domaće liturgije da mogu.

²⁵⁾ O kognicijskom poslovju knjižnika Matanovića 18. jula 1858. u Mostaru. Matanović navodi kako mu Jukić rekao da će raditi putem da bude kroz srušenje Beograda i učinkom nekog Barilića i da bi Matanović možao da otvoriti srpsku crkvu u Mostaru, ali srušenje neće biti dovoljno, te zašto se posudio na Matanovića, nekih 1000 hrvatskih sporedi protiv Matanovića, obnoviti Hrvatsku i Hercegovinu, da vremena vladajuća tamo budu latinska crkva, te neću državu crkva. Recursovi s. 21.

²⁶⁾ Matanović, knjižnik, dečavnik, postavio je kognicijski poslovnik Jukiću, Matanoviću i Brčiću, a potom i austro-ugarskom teatarskom teatru u Beogradu i Matanovićevu glazbenom teatru u Beogradu. V. Popović, Matanović, Beli, 1859. s. 121. On stvara organizaciju u Hagu u svrhu predstavljanja Hrvata pod Turcima i Britancima u Bosni, te je redatelj Franjevaca, mi predstavljaju da je Matanović u Beogradu od oređenja god. 1859. g. polni u Vaspriju, a Bosnu, tako da primanjivo ostekaj i Ivan Frano Jukić. Primoč Gerasimović, knjižnik.

škola koji se pripremaju za svečenički posao. Vidjeti smo već da je Jukić svoj biskovat stvarao i latinskom i češicom. U svojoj za nadležnosti odista neobično vjerskoj toleranciji, on se, iako je bio katolički svećenik, javno zalaže u svom casopisu za otvaranje pravoslavne bogoslovije u Bosni čak i u V. Pešagi uspije da osnuje tek 1868. g.) i pokreće akciju za stvaranje sredstava za otvaranje škola udržanim snagama i stridaranjem i skrštanju, sa napomenom da to čini svaka vjera »nabalka«, samo onda ako »po načinu ne magnemo u dobru općem biti ujedinjeni«.

Ovakim svojim stavom Jukić je novčano nagradjuje na sebe *tražo* neprijateljstvo i austrijske protjugoslavenske politike i vatikanskog militantnog katolicizma. Konzul Atanasković u jednom povjerljivom razgovoru sa Omerpalom naziva Jukića »pan-slavistom«, a njegovu literaturu »pan-slavističkom«. On otvoreno ispoljava zadovoljstvo povodom Jukićevog hapšenja. Austrijska policija, navodeći 1854. g. imena jugoslovenskih nacionalista neprijateljski raspoložen prema habsburškoj monarhiji, spominje medvjima i fratre Jukića. Kad je Jukić 1857. g. teško bolestan, pošao u Beč na Habsburške, bečki informacioni biro obavješten je i upozoren na njegov dolazak. U jednom službenom aktu iz 90-ih godina prošloga vijeka bosanska vlada i zajedničko ministarstvo finansija u Beču složili su se o tome da ne izdaju dozvolu banjalukačkim Hrvatima da ne kupljaju priloge za podizanje spomenika svome sugrađaninu Ivanu Frani Jukiću. U obrazloženju ove odluke navodi se, pored ostalog, da je banjalučki biskup odbio da se stavi na čelo ove akcije banjalučkih građana, a sarajevski franjevacki provincijal da se čak odlučno i otvoreno izjavio protiv nje, sa motivacijom da je Jukić bio nepokorani svećenik i da je »skrivile simpatije za Srbima«.²⁷⁾ Ovaj dokument dragocjeno je svjedočanstvo, i Beč i Rim, prvi kao predstavnik zavojevačke i porobljivačke politike a južno-slovenskim zemljama, a drugi kao vjekovni slijep vjerskog razdora među nekim narodima, složili su se u osuti nad mitnim Jukićem. Ta njihova osuda samo još više podiže u našim očima lik ovog redoljubljene Franjevca.

ILIJA KECMANOVIC

²⁷⁾ Viši vojni franci smrž za obveznike komandante i. F. Jukića, »Otkazovanje Sarajevu 23. 3. maja 1858. g.

